

بسم الله الرحمن الرحيم



دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش:
مدیریت ورزشی

عنوان:
نقش سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان
در توسعه ملی ورزش

استاد راهنما:
دکتر فریده اشرف گنجویی

استاد مشاور:
دکتر اسماعیل شریفیان

پژوهشگر:
فرشاد رفیعی
(بهار ۱۳۹۱)



ISLAMIC AZAD UNIVERSITY
Central Tehran Branch

Faculty of Physical Education and Sport Science

“M.A” Thesis
On Sport Management

Subject:
Role of Youth Non-Governmental Organizations (NGOs) in National Sport Development

Advisor:
Dr. Farideh Ashrafganjuie

Consultant Advisor:
Dr. Esmael Sharifian

By:
Farshad Rafiee

Spring ۲۰۱۲

تقدیر و تشکر

در این مسیر سخت، اما شیرین،
گاهی دویدم و گاهی افتان و خیزان قدم برداشتم،
هر قدمم را دکتر فریده اشرف گنجویی راهنما بود،
و در هر لحظه‌ی گُنگ، دکتر اسماعیل شریفیان همقدم.
و پروفیسور گراهام گاسکلی بزرگوار، که اگر چه هزاران کیلومتر دورتر، اما نزدیکترین معلم
شد.
تک تکتان را می‌ستایم و دستتان را می‌بوسم.

و سپاس از؛
خانواده‌ام، که تمام دوری‌هایم را،
اساتیدم، که کودکی‌هایم را،
دوستانم، که تلخی‌هایم را،
و همکارانم که مشغله‌هایم را،
تاب آوردند.

و از تو،
که تمام دلتنگی‌هایم را.

قلم‌ها،

در وصف معنای تو خاموش می‌شوند.

که تو بزرگی و بی‌انتها،

به وسعت بال و پر عشق.

تو یادآورِ همه‌ی بهارهای بی‌خزانی،

و از تمامِ شکرهای ادا نشده‌ی من،

سهم می‌بری.

تقدیم به پدر و مادری،

که تمام کودکی‌های مرا،

تاب آوردند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل یک: کلیات طرح	
۳ مقدمه ۱-۱
۴ بیان مسئله ۲-۱
۵ ضرورت تحقیق ۳-۱
۶ اهداف تحقیق ۴-۱
۷ سوالات تحقیق ۵-۱
۷ پیش فرض‌های تحقیق ۶-۱
۷ قلمرو تحقیق ۷-۱
۷ محدودیت‌های تحقیق ۸-۱
۸ تعریف واژه‌های کاربردی ۹-۱
فصل دوم: مطالعات نظری	
۱۲ مقدمه ۲-۱
۱۲ مبانی نظری ۲-۲
۱۲ سازمان مردم نهاد ۱-۲-۲
۱۳ ویژگی‌های سازمان‌های مردم نهاد ۱-۱-۲-۲
۱۷ سازمان مردم نهاد جوانان ۲-۱-۲-۲
۱۸ کارکردهای سازمان‌های مردم نهاد جوانان ۳-۱-۲-۲
۱۹ مخاطبان سازمان‌های مردم نهاد جوانان ۴-۱-۲-۲
۲۰ نقش‌های سازمان‌های مردم نهاد جوانان ۵-۱-۲-۲
۲۴ ورزش ۲-۲-۲
۲۵ تعریف ورزش ۱-۲-۲-۲
۲۵ توسعه ورزش ۲-۲-۲-۲
۲۶ ابعاد ورزش ۳-۲-۲-۲
۳۰ سیاست‌های گسترش مشارکت بخش‌های غیردولتی در ورزش ۴-۲-۲-۲
۳۱ پیشینه تحقیق ۳-۲
۳۱ تحقیقات داخلی ۱-۳-۲
۳۲ تحقیقات خارجی ۲-۳-۲
۳۳ جمع بندی ۳-۳-۲
فصل سوم: روش شناسی	
۳۵ مقدمه ۱-۳
۳۵ روش تحقیق ۲-۳
۳۵ جامعه آماری ۳-۳
۳۵ نمونه آماری ۴-۳
۳۵ متغیرهای تحقیق ۵-۳
۳۵ شیوه اندازه گیری ۶-۳
۳۶ تعریف عملیاتی متغیرها ۷-۳
۳۶ ابزار اندازه گیری ۸-۳
۳۷ روش گردآوری داده‌ها ۹-۳
۳۷ روش تجزیه و تحلیل داده‌ها ۱۰-۳

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته‌ها

۳۹ مقدمه	۱-۴
۳۹ توصیف داده‌ها	۲-۴
۳۹ پراکندگی جغرافیایی شرکت کنندگان	۱-۲-۴
۳۹ پراکندگی جنسیتی	۲-۲-۴
۴۰ تعداد اعضای فعال	۳-۲-۴
۴۰ وضعیت تیم‌های ورزشی	۴-۲-۴
۴۱ حضور اعضای در لیگ‌های ورزشی	۵-۲-۴
۴۱ حضور اعضای در تیم‌های ملی	۶-۲-۴
۴۲ سابقه برگزاری برنامه‌های تفریحی و ورزش همگانی	۷-۲-۴
۴۲ سابقه برگزاری پروژه‌های ورزشی	۸-۲-۴
۴۳ مخاطبان طرح‌های ورزشی	۹-۲-۴
۴۴ نحوه مشارکت با دولت در برگزاری طرح‌ها و پروژه‌های ورزشی	۱۰-۲-۴
۴۴ پاسخ به پرسش‌های تحقیق	۳-۴
۴۴ پرسش اول	۱-۳-۴
۴۶ پرسش دوم	۲-۳-۴
۴۹ پرسش سوم	۳-۳-۴

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات

۵۵ مقدمه	۱-۵
۵۵ خلاصه پژوهش	۲-۵
۵۶ خلاصه یافته‌ها	۳-۵
۵۷ بحث	۴-۵
۵۷ بحث در مورد سؤال اول	۱-۴-۵
۵۸ بحث در مورد سؤال دوم	۲-۴-۵
۵۹ بحث در مورد سؤال سوم	۳-۴-۵
۶۰ نتیجه گیری	۵-۵
۶۱ محدودیت‌های تحقیق	۶-۵
۶۱ پیشنهادات برخاسته از تحقیق	۷-۵
۶۲ پیشنهاداتی برای مطالعات آینده	۸-۵

پیوست‌ها

منابع و مأخذ

چکیده انگلیسی

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان	
۳۹	جدول پراکندگی جغرافیایی شرکت کنندگان	۱-۴
۴۰	جدول پراکندگی جنسیتی شرکت کنندگان	۲-۴
۴۰	جدول تعداد اعضای فعال	۳-۴
۴۱	جدول وضعیت تیم‌های ورزشی	۴-۴
۴۱	جدول حضور اعضاء در لیگ‌های ورزشی	۵-۴
۴۲	جدول حضور اعضاء در تیم‌های ملی	۶-۴
۴۲	جدول سابقه برگزاری برنامه‌های تفریحی و ورزش همگانی	۷-۴
۴۳	جدول سابقه برگزاری پروژه‌های ورزشی	۸-۴
۴۳	جدول مخاطبان طرح‌های ورزشی	۹-۴
۴۴	جدول نحوه مشارکت با دولت	۱۰-۴
۴۵	جدول میانگین نقش‌های سازمان‌های مردم نهاد جوانان	۱۱-۴
۴۶	جدول میانگین نقش‌های سمن‌ها در ورزش همگانی	۱۲-۴
۴۷	جدول میانگین نقش‌های سمن‌ها در ورزش تعلیم و تربیتی	۱۳-۴
۴۷	جدول میانگین نقش‌های سمن‌ها در ورزش قهرمانی	۱۴-۴
۴۸	جدول میانگین نقش‌های سمن‌ها در ورزش حرفه‌ای	۱۵-۴
۴۸	جدول میانگین نقش‌های سمن‌ها در چهار حوزه توسعه ملی ورزش	۱۶-۴
۴۹	جدول تعامل دولت و سمن‌های جوانان در ورزش همگانی	۱۷-۴
۵۰	جدول تعامل دولت و سمن‌های جوانان در ورزش تعلیم و تربیتی	۱۸-۴
۵۱	جدول تعامل دولت و سمن‌های جوانان در ورزش قهرمانی	۱۹-۴
۵۲	جدول وضعیت بازیکنان ملی پوش	۲۰-۴
۵۲	جدول تعامل دولت و سمن‌های جوانان در ورزش حرفه‌ای	۲۱-۴
۵۳	جدول وضعیت بازیکنان شاغل در لیگ	۲۲-۴

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۱۹	مخاطبان سازمان‌های مردم‌نهاد
	۱-۲

چکیده

امروزه سازمان‌های مردم‌نهاد به عنوان مهمترین بخش جوامع مدنی به حساب می‌آیند. توانایی‌ها و تأثیرگذاری این سازمان‌ها در حدی است که به جد می‌توان سازمان‌های مردم‌نهاد را بازوان دولت‌ها و عاملان توسعه و پیشرفت جامعه قلمداد نمود. یکی از حوزه‌های مهم که امروزه سازمان‌های مردم‌نهاد برای توسعه‌ی آن تلاش می‌کنند، حوزه‌ی ورزش و فعالیت‌های بدنی است که در چند دهه‌ی اخیر، توانسته‌اند در تعامل با دولت، ضمن صرفه‌جویی بسیار زیاد در هزینه‌ها، موجب توسعه‌ی بسیار سریع در ورزش شوند. ولی همیشه این سؤال مطرح بود که در ایران نحوه‌ی همکاری و تعامل سازمان‌های مردم‌نهاد با دولت در چگونه است؟ از این رو این پژوهش با هدف بررسی «نقش سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان در توسعه‌ی ملی ورزش» تدوین گردید. روش انجام این پژوهش، از نوع توصیفی بود.

جامعه‌ی آماری این پژوهش را دبیران/مدیران سازمان‌های مردم‌نهاد جوانانی تشکیل می‌دادند که از سوی وزارت ورزش و جوانان دارای اعتبارنامه‌ی فعالیت هستند و تعداد آن‌ها حدوداً ۴۰۰۰ اعلام شد. برای اجرای این پژوهش، کشور به پنج منطقه‌ی مرکزی، شمال شرقی، شمال غربی، جنوب شرقی و جنوب غربی تقسیم بندی شد و نمونه‌ها به روش خوشه‌ای از این پنج منطقه انتخاب شدند.

ابزار اصلی این پژوهش پرسشنامه‌ی محقق ساخته «نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در توسعه‌ی ورزش» بود که پایایی کلی پرسشنامه از طریق سنجش آلفای کرونباخ ۰.۸۱ ارزیابی شد. پایایی خرده مقیاس‌های این پرسشنامه در چهار نقش عاملی ۰.۷۷۷، نقش شریک ۰.۹۳۲، نقش مشاور ۰.۷۰۲ و در نهایت در نقش ناظر ۰.۸۵۴ ارزیابی شد.

جهت اجرای این تحقیق تعداد ۵۰۰ پرسشنامه ارسال گردید که تعداد ۳۹۴ پرسشنامه عودت داده شد که از این تعداد تنها ۳۱۶ پرسشنامه قابلیت استفاده در پژوهش را دارا بود. داده‌های به دست آمده از طریق نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۸ تجزیه و تحلیل شدند.

تحلیل داده‌های این پژوهش نشان دادند که سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان در توسعه‌ی ملی ورزش، با میانگین ۱۸.۳۴، نقش شریک دولت را ایفا می‌کنند و پس از این نقش، به ترتیب نقش نظارتی سازمان‌های مردم‌نهاد با میانگین ۸.۲۶، نقش عاملی با میانگین ۷.۲۹ و در نهایت نقش مشاور با میانگین ۶.۰۳ در مراتب بعدی قرار داشتند. بررسی جداگانه‌ی نقش‌های سازمان‌های مردم‌نهاد در چهار حوزه اصلی توسعه ورزش نیز نشان داد که نقش شریک در تمام حوزه‌های چهارگانه توسعه ورزش، از میانگین بالاتری برخوردار است.

تفسیر نتایج به دست آمده نشان‌دهنده این موضوع است که سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان به شدت تمایل دارند منابع مالی مرتبط با طرح‌های توسعه ملی ورزش را از طریق دولت تأمین نمایند و در اجرای سایر نقش‌ها ضعیف عمل کرده‌اند. از این رو پیشنهاد می‌شود طرح‌های توانمندسازی مرتبط با توسعه سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان جهت ارتقاء توانایی اینگونه سازمان‌ها در ایفای سایر نقش‌ها از سوی وزارت ورزش و جوانان و سایر دستگاه‌های متولی تدوین و اجرا گردد.

فصل نخست:

کلیات طرح

در عصر حاضر توسعه به عنوان یک فرآیند، مهم ترین بحث کشورها، به ویژه کشورهای در حال توسعه است (درزی نیا، ۱۳۸۷). تحقق پیشرفت و توسعه کشورها نیز مستلزم بهره گیری از استعداد، توان و حضور فعالانه مردم و مشارکت آن‌ها در مراحل توسعه است؛ به طوریکه توسعه و مشارکت را اموری در هم تنیده دانسته‌اند و فرآیند توسعه را وقتی با ثبات و موفقیت همراه می‌دانند، که با افزایش مشارکت مردم توأم باشد (مقنی زاده، ۱۳۸۰). در این زمینه اگرچه نهادها و تشکلهای مختلفی وجود دارد، ولی مهم‌ترین و اصلی ترین شیوه بهره‌گیری از مشارکت فعال و همه جانبه مردم در روند توسعه، سازماندهی و بکارگیری سازمانهای مردم نهاد^۱ [یا همان «سمن»^۲ها] می باشد (رضوانی، ۱۳۸۴).

توسعه تربیت بدنی و ورزش نیز به عنوان زمینه‌ساز تأمین و تربیت نیروی انسانی سالم و تندرست، بخشی از برنامه‌های توسعه ملی هر کشوری به شمار می‌آید. شمول ورزش در برنامه‌های ملی مستلزم رعایت همه جوانب، آثار و کارکردهای این پدیده در جامعه است (سند راهبردی نظام جامع توسعه تربیت بدنی و ورزش کشور، ۱۳۸۲).

اهمیت تربیت بدنی و ورزش به حدی است که در بند سوم از سومین اصل قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران «آموزش و پرورش و تربیت بدنی رایگان برای همه در تمام سطوح و تسهیل و تعمیم آموزش عالی» به عنوان یکی از وظایف دولت جهت دستیابی به اهداف نظام معرفی شده است (قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران).

مفهوم مشارکت در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. در اصول ۳، ۶، ۷، ۸، ۲۹، ۵۶، ۵۹ و ۱۰۴ قانون اساسی به مشارکت مردم در امور تصریح شده است. می‌توان گفت که دولت جمهوری اسلامی ایران با تکیه بر تعالیم دینی و ارزش‌های بنیادین آن، ویژگی‌ها و عناصر فرهنگی انقلاب اسلامی، شرایط روانی و اجتماعی جوانان کشور و استفاده از تجارب جهانی، توسعه مشارکت ملی را در قالب نهادهای مدنی جوانان را در دستور کار خود قرار داده است (همان).

ویژگی‌های انکار ناپذیر سازمان‌های مردم نهاد موجب شده است تا در سند راهبردی نظام جامع توسعه تربیت بدنی و ورزش کشور که در سال ۱۳۸۲/۶/۹ توسط هیئت وزیران مصوب گردید، توجه ویژه‌ای به این سازمان‌ها در جایگاه پشتیبان نظام جامع تربیت بدنی و ورزش گردد. در فصل دوم و در بخش مأموریت‌ها و تقسیم کار ملی این سند اینگونه آمده است که:

وظایف و مأموریت‌های پشتیبانی و حمایت‌های لازم برای تحقق بخشیدن به توسعه تربیت بدنی و ورزش در مؤلفه‌های چهارگانه [ورزش پرورشی، ورزش همگانی و تفریحی، ورزش قهرمانی و ورزش حرفه‌ای] در چهارچوب برنامه‌ها و سیاست‌های کلان مصوب مدیریت عالی نظام به شرح ذیل می باشد:

- مسئولیت اعمال پشتیبانی‌های لازم در ورزش پرورشی بر عهده دولت می باشد که می تواند بخشی از آن با مشارکت مردم صورت پذیرد.
- مسئولیت اعمال پشتیبانی‌های لازم در ورزش همگانی و تفریحی با حمایت‌های ویژه دولت بر عهده بخش‌های غیردولتی و مردمی است.
- مسئولیت اعمال پشتیبانی‌های لازم در ورزش قهرمانی بر عهده بخش‌های غیردولتی و خصوصی است که با حمایت دولت صورت می‌پذیرد.

^۱. Non-Governmental Organization (NGO)

^۲. واژه‌ی سمن، مخفف مفهوم «سازمان مردم نهاد» است.

▪ مسئولیت اعمال پشتیبانی‌های لازم در ورزش حرفه‌ای بر عهده بخش‌های غیردولتی و خصوصی است (سند راهبردی نظام جامع توسعه تربیت بدنی و ورزش کشور، ۱۳۸۲).

بر اساس ادبیات بکار گرفته شده در این سند مشخص می‌شود که نقش سازمان‌های مردم نهاد در توسعه ورزش همگانی و تفریحی از سایر مؤلفه‌ها پررنگ‌تر دیده شده است و همچنین در ورزش قهرمانی و حرفه‌ای نیز جایگاه خاصی برای سازمان‌های مردم نهاد در نظر گرفته شده است. ولی در حوزه ورزش پرورشی تنها امکان دخالت سازمان‌های مردم نهاد در بخش کوچکی از اقدامات پیش‌بینی شده است.

در این سند، بیشترین وظایف و مسئولیت‌های اجرایی در عرصه‌های چهارگانه تربیت بدنی و ورزش (ورزش پرورشی، ورزش همگانی و تفریحی، ورزش قهرمانی و ورزش حرفه‌ای) در چهارچوب سیاست‌ها و برنامه‌های مصوب مدیریت عالی نظام جامع توسعه تربیت بدنی و ورزش نیز متوجه سازمان‌های مردم نهاد می‌باشد (همان، ۱۳۸۲).

تحقیق حاضر در صدد است تا ضمن بررسی نقش و جایگاه سازمان‌های مردم نهاد جوانان در توسعه ملی ورزش و تربیت بدنی، راهبردهایی را در جهت ارتقاء سطوح کارایی این سازمان‌ها برای تحقق اهداف طرح جامع تربیت بدنی و ورزش کشور ارائه نماید.

۲-۱ بیان مسئله

توسعه ورزش، بخش مهمی از توسعه اقتصادی- اجتماعی یک کشور است. رواج ورزش همگانی موجب افزایش نشاط اجتماعی و بهره‌وری ملی می‌شود. ارتقای ورزش قهرمانی موجب زبانزد شدن نام ملت‌های پیروز در سطح جهان که این سرافرازی خود یکی از عوامل روحیه آفرین در میان ملت‌هاست. رشد ورزش حرفه‌ای موجب رونق اقتصادی در کشور و توسعه ورزش به مثابه یک صنعت خواهد شد و رشد ورزش پرورشی موجبات ارتقاء سطح فرهنگ، دانش و درک صحیح دانش‌آموزان و دانشجویان ایرانی را فراهم می‌آورد. از این رو دستاوردها و پیامدهای توسعه ورزش ملی دایره‌ای گسترده دارد و موجب رونق اقتصادی و شکوفایی اجتماعی می‌شود.

تا کنون کشورهای مختلف دنیا به منظور دستیابی به توسعه در بخش تربیت بدنی و ورزش، در مقاطع زمانی مختلف، استراتژی‌های متفاوتی را بکار گرفته‌اند. در کشور ایران نیز در سال‌های گذشته برنامه‌های متعددی توسط نهادهای مختلف و مرتبط با بخش تربیت بدنی و ورزش طراحی و اجرا شده، اما به دلیل عدم هماهنگی و انسجام کافی، از کارایی لازم برخوردار نبوده است (همان، ۱۳۸۲). البته علی‌رغم پیشرفت‌هایی که تاکنون در این حوزه به وجود آمده است، به نظر می‌رسد عدم توجه به فعال‌سازی سرمایه‌های اجتماعی و عدم بکارگیری مشارکت‌های مردمی در قالب سازمان‌های مردم نهاد، بتواند دستیابی به اهداف توسعه در حوزه تربیت بدنی و ورزش را دچار اختلال نماید.

سازمان‌های مردم نهاد در جوامع توسعه یافته یکی از نهادهای تأثیرگذار بر توسعه ورزش می‌باشند حال آنکه در کشور ما، هنوز جایگاه این سازمان‌ها در توسعه ورزش به خوبی مشخص نیست. البته می‌توان گفت از آنجا که نسل سازمان‌های مردم نهاد جوانان کمتر از ۱۵ سال است که در کشور ما ظهور یافته است، اقدامات لازم برای رشد این حوزه بسیار محدود بوده است. از سویی دیگر به جهت گرایش اغلب سازمان‌های مردم نهاد به سمت مباحث اعتقادی مذهبی، علمی و پژوهشی، نیازهای معیشتی، مسائل بهداشتی و درمانی، محیط زیست، حقوقی و امدادسانی کمتر به بررسی نقش آن‌ها در حوزه ورزش پرداخته شده است.

به نظر می‌رسد ویژگی‌های منحصر به فرد سازمان‌های مردم‌نهاد، موجب شده است تا این تفکر که اینگونه سازمان‌ها می‌توانند به عنوان ابزاری مناسب جهت دستیابی به اهداف توسعه ورزش عمل نمایند، رشد یافته است. توانایی اینگونه سازمان‌ها در ابتکار، پاسخگویی سریع‌تر، انتقال خدمات مناسب و دسترسی بیشتر به مخاطبان، امتیازی را به این سازمان‌ها داده است که به آن‌ها این امکان را می‌دهد که خود را به عنوان یکی از اثرگذارترین جوامع مردمی در توسعه ملی ورزش، معرفی نموده و در این حوزه نقش‌هایی مهم و اساسی ایفا نمایند (رفیعی، ۱۳۸۷).

ولی مشخص نبودن جایگاه واقعی سازمان‌های مردم‌نهاد به ویژه سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان در روند توسعه ملی ورزش، موجب بروز آسیب‌هایی در بکارگیری سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان در این حوزه شده است. از یک سو دولت‌ها با استناد به غیردولتی بودن و استقلال مالی اینگونه سازمان‌ها معتقدند که سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان باید بدون هیچگونه دریافت مالی، در روند توسعه ورزش با دولت همکاری کنند و حال آنکه مدیران سازمان‌های مردم‌نهاد با استناد به اینکه، سازمان‌های مردم‌نهاد می‌توانند در پروژه‌های مرتبط با توسعه، با دولت مشارکت داشته باشند، معتقدند که دولت باید برخی از هزینه‌های ضروری اینگونه سازمان‌ها را تأمین نماید (رفیعی، ۱۳۹۰).

چنانچه نگاهی به مطالعات محدودی که در این زمینه انجام شده است بیاندازیم، مشاهده خواهیم کرد که نتایج به دست آمده از مطالعات در این حوزه نیز متفاوت است. سعیدی در سال ۱۳۸۲ در مطالعات خود اعلام کرد «سازمان‌های مردم‌نهاد ضمن جمع‌آوری کمک‌های مردمی، از منابع انسانی خود جهت کمک به افراد بی‌بضاعت بهره می‌برند» و در واقع معتقد است که سازمان‌های مردم‌نهاد، هم هزینه‌ی انجام فعالیت‌ها و هم هزینه‌ی اجرای آن را مستقیماً برعهده می‌گیرند.

از سوی دیگر آدمی (۱۳۸۳) در مطالعات خود به این موضوع اشاره کرده که سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان در اجرای برنامه‌های جوانان که شامل ورزش و اوقات فراغت هم می‌شود، شریک دولت می‌شوند. یعنی تأمین هزینه‌ها از سوی دولت انجام می‌گیرد و سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان، اجرای آن را برعهده می‌گیرند.

این تضاد در نتیجه‌گیری باعث می‌شود که نتوانیم نگاه دقیقی به عملکرد سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان داشته باشیم. با توجه به موارد ذکر شده، این تحقیق بر آن است تا حد امکان برای این سؤال که: «سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان چه نقش و جایگاهی در توسعه ملی ورزش دارند» پاسخ مستند و مستدلی را بیاید.

۳-۱) ضرورت تحقیق

پذیرش نقش مهم و شایسته سازمان‌های مردم‌نهاد در نظام حکومتی و در حل بسیاری از مشکلات اجتماعی در دو دهه گذشته اجتناب‌ناپذیر است (الوانی، ۱۳۸۸). تحولات چندساله اخیر موجب تغییرات اساسی در نقش، عملکرد و افزایش اهمیت سازمان‌های مردم‌نهاد شده است تا آنجا که برخی محققان عقیده دارند اگر اواخر قرن ۱۹ و اوایل قرن ۲۰ عصر شکل‌گیری دولت‌های ملی نامیده می‌شد، باید اواخر قرن ۲۰ و اوایل قرن ۲۱ را عصر ظهور انجمن‌های مدنی دانست (سالامون، ۱۹۹۹).

از سوی دیگر، اقبال گسترده همگان از ورزش در جوامع پیشرفته صنعتی سبب شده است که ورزش به مثابه تربیت عامه در سالهای اخیر بسیار پرطرفدار باشد. برای نمونه اتحادیه اروپا بر چنین رویکردی تأکید ویژه دارد. در آمریکای شمالی نیز ورزش را «دین جامعه مدنی» معاصر قلمداد کرده‌اند. چنین پنداری نشان از اهمیت جایگاه ورزش در جامعه معاصر دارد (سند توسعه نظام جامع، ۱۳۸۲).

هیئت دولت در سال ۱۳۸۲ در تدوین راهبردهای سند نظام جامع توسعه تربیت بدنی و ورزش کشور، جایگاه خاصی برای سازمان‌های مردم نهاد قائل شده است. در این سند که اصلی‌ترین نظام نامه فعالیتی برای توسعه تربیت بدنی و ورزش در کشور است، سازمان‌های مردم نهاد در هرکدام از مؤلفه‌های چهارگانه شامل: ورزش تعلیم و تربیتی، ورزش همگانی و تفریحی، ورزش قهرمانی و ورزش حرفه‌ای، چه به عنوان پشتیبان نظام جامع و چه به عنوان مجری، نسبت به سایر مجامع دارای بیشترین سهم می‌باشند.

عامل دیگری که اهمیت پرداختن به این موضوع را بیش از پیش نشان می‌دهد، ناکارآمدی نظام ورزش و تربیت بدنی است که سبب تغییرات اساسی در ساختار ورزش و تربیت بدنی کشور شده است. شکل‌گیری وزارت ورزش و جوانان یکی از مصادیق بارز آن به حساب می‌آید. بدون شک این اقدام نشان دهنده این موضوع است که شرایط قبل، شرایط راضی کننده‌ای نبوده، ولی آیا تنها با تغییر ساختار و تغییر نام سازمان به وزارت، می‌تواند کارگشا باشد؟ بدیهی است که این اقدام به عنوان اصلاح ساختار، اقدامی مناسب است. ولی بدون شک تغییرات اساسی باید در نظام مدیریت ورزش رخ دهد. یکی از مهمترین این اقدامات می‌تواند بکارگیری صحیح سازمان‌های مردم نهاد جوانان در توسعه ملی ورزش باشد.

سازمان‌های مردم نهاد به عنوان بخشی مهم از نهاد جامعه مدنی هستند که با جهت‌گیری توسعه‌ای یا خدمات رسانی برای منافع اجتماعی، از جمله اثرگذارترین مجامع در توسعه ورزش به حساب می‌آیند. از آن جمله می‌توان به انجمن جوانان کاتولیک آمریکا^۲ اشاره کرد که به عنوان یک سازمان مردم نهاد ورزشی خدمات بسیار ارزشمندی را به جوامع مسیحی ارائه نموده و تأثیر بسزایی بر توسعه ورزش ایالات متحده داشته است.

تأثیرگذاری اینگونه سازمان‌ها بر روند توسعه، باعث شده است که آن‌ها به عنوان یکی از ارکان اساسی نیل به توسعه - نه تنها در حوزه ورزش، بلکه در تمامی حوزه‌ها- مورد توجه قرار بگیرند و براین اساس، انجام مطالعات و پژوهش‌های بنیادین جهت شناخت و توسعه اینگونه سازمان‌ها امری مهم و ضروری قلمداد می‌شود.

برای بهره‌گیری از این نوع سازمان‌ها لازم است که تأثیرگذاری و نقشی که آن‌ها در توسعه ایفا می‌نمایند بررسی شود، تا بتوان از سازمان‌های مردم نهاد در شرایط بهتر و به گونه‌ای کارا تر بهره برداری شود. لذا شناسایی سطح و نوع تأثیرگذاری آن‌ها بر روند پیشرفت از اهمیت و ضرورت بالایی برخوردار می‌باشد.

۴-۱) اهداف تحقیق

اهداف این پژوهش بر مبنای موضوع اصلی، در دو بخش اصلی و اختصاصی به شرح زیر دسته بندی می‌شود که عبارت است از:

۱-۴-۱) هدف اصلی

هدف اصلی این تحقیق عبارت است از:

۱-۴-۱) بررسی نقش سازمان‌های مردم نهاد (سمن) جوانان در توسعه ملی ورزش.

۲-۴-۱) اهداف اختصاصی

بر مبنای هدف اصلی این پژوهش می‌توان اهداف جزئی‌تری که تحقق آن‌ها موجب دستیابی به هدف اصلی این تحقیق می‌شود را در نظر گرفت که این اهداف عبارتند از:

^۲. Youth men catholic Association

- ۱-۴-۲-۱) تعیین میزان گرایش سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان به فعالیت در حوزه‌های چهارگانه ورزش.
- ۱-۴-۲-۲) تعیین نقش و جایگاه سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان در توسعه ملی تربیت بدنی و ورزش کشور.
- ۱-۴-۲-۳) تعیین نقش و جایگاه سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان در هر یک از حوزه‌های چهارگانه ورزش.
- ۱-۴-۲-۴) تعیین میزان دستیابی به پیش‌بینی‌های سند راهبردی نظام جامع تربیت بدنی در خصوص همکاری با سازمان‌های مردم‌نهاد.

۵-۱) سوالات تحقیق

- سوالات اساسی که در این حوزه مطرح می‌شود عبارتند از:
- ۱-۵-۱) سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان چه نقشی در توسعه ملی ورزش ایفا می‌کنند؟
- ۱-۵-۱-۱) نقش این سازمان‌ها در توسعه ملی ورزش تعلیم و تربیت چیست؟
- ۱-۵-۱-۲) نقش این سازمان‌ها در توسعه ملی ورزش همگانی و تفریحی چیست؟
- ۱-۵-۱-۳) نقش این سازمان‌ها در توسعه ملی ورزش قهرمانی چیست؟
- ۱-۵-۱-۴) نقش این سازمان‌ها در توسعه ملی ورزش حرفه‌ای چیست؟
- ۱-۵-۲) آیا نقش سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان در حوزه‌های چهارگانه ورزش متفاوت است؟
- ۱-۵-۳) آیا سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان به پیش‌بینی‌های سند راهبردی نظام جامع تربیت بدنی و ورزش نزدیک شده‌اند؟

۶-۱) پیش فرض‌های تحقیق

- ۱-۶-۱) شرکت کنندگان درک درستی از سوالات پرسشنامه داشته‌اند.
- ۲-۶-۱) شرکت کنندگان سوالات پرسشنامه را به دقت خوانده و آن‌ها را درک کرده‌اند.
- ۳-۶-۱) شرکت کنندگان صادقانه به سوالات پرسشنامه پاسخ گفته‌اند.

۷-۱) قلمرو تحقیق

- قلمرو تحقیق حاضر بر مبنای افراد شرکت کننده در تحقیق، جنسیت شرکت کنندگان، محدوده زمانی تحقیق و محدوده مکانی آن تعیین شده است که عبارت است از:
- ۱-۷-۱) شرکت کنندگان عبارتند از مدیران/ دبیران سازمان‌های مردم‌نهاد فعالی که دارای اعتبارنامه فعالیت از وزارت ورزش و جوانان می‌باشند.
- ۲-۷-۱) در جنسیت شرکت کنندگان هیچگونه محدودیتی وجود نداشته و هر دو جنس زن و مرد را در بر می‌گیرد.
- ۳-۷-۱) این تحقیق از نظر زمانی محدود به سازمان‌های مردم‌نهادی که تا سال ۱۳۹۰ از وزارت ورزش و جوانان اعتبارنامه فعالیت دریافت نموده‌اند، می‌شود.
- ۴-۷-۱) قلمرو مکانی این تحقیق را کشور ایران تشکیل می‌دهد.

۸-۱) محدودیت‌های تحقیق

- در طول انجام تحقیق به ویژه در زمان جمع‌آوری داده‌ها، محدودیت‌هایی در روند پیشرفت کار اختلالاتی ایجاد نمود که تلاش شد با بهره‌گیری از راهکارهای مختلف، میزان تأثیر

این عوامل را به حداقل برسد. به طور کلی می‌توان این محدودیت‌ها را در موارد زیر خلاصه نمود.

۱-۸-۱) نگرانی دبیران سازمان‌های مردم‌نهاد از ارائه برخی اطلاعات سازمانی خود از جمله اطلاعات مالی.

۲-۸-۱) نگرانی سازمان ملی جوانان از در اختیار گذاشتن اطلاعات سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان.

۳-۸-۱) تغییر بسیاری از اطلاعات ارتباطی موجود در بانک‌های اطلاعاتی که دسترسی به نمونه‌ها را دشوار می‌ساخت.

۴-۸-۱) عدم برخورداری اغلب سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان از یک مکان ثابت و مستقل به عنوان دفتر کار.

۵-۸-۱) تلفیق سازمان ملی جوانان و سازمان تربیت بدنی در قالب وزارت ورزش و جوانان و تغییر بسیاری از ساختارهای اداری.

۹-۱) تعریف واژه‌های کاربردی

در طول مطالعه این پژوهش با واژه‌هایی برخورد خواهید نمود که جزو واژه‌های کاربردی و کلیدی پژوهش هستند و با توجه به موضوع پژوهش، میزان تکرار بالایی دارند. برای یکپارچگی در درک عمومی از هر کدام از این واژه‌ها در زیر به تشریح هر یک از آن‌ها پرداخته شده است.

۱-۹-۱) سازمان مردم‌نهاد/ غیردولتی

واژه سازمان مردم‌نهاد^۴ که ترجمه‌ای از اصطلاح Non-Governmental Organization می‌باشد در تعاریف بین‌المللی اشاره به سازمان‌ها و مؤسساتی دارد که مستقیماً از بودجه دولتی استفاده نمی‌کنند و اعضای آن‌ها در مقابل فعالیت‌هایی که انجام می‌دهند، مسئولیت واگذار شده دولتی ندارند (اعرابی، ۱۳۷۸). واژه NGO در کشورهای در حال توسعه، با گستره بسیار وسیعی تعریف شده است و به طور کلی اشاره به سازمان‌هایی دارد که درگیر امور مربوط به توسعه شده‌اند (رفیعی، ۱۳۸۷).

در واقع سازمان مردم‌نهاد به «یک مجموعه از افراد هم‌هدف و داوطلب با گرایش‌های غیرسیاسی، غیرانتفاعی و غیراقتصادی گفته می‌شود که برای تحقق یک هدف مشترک خیرخواهانه گرد هم جمع شده و طبق ضوابط و قوانین خاصی به انجام فعالیت‌های مشخص می‌پردازند» (همان). به اختصار به اینگونه سازمان‌ها «سمن» گفته می‌شود.

۲-۹-۱) توسعه

توسعه^۵ از نظر لغوی در زبان انگلیسی، به معنی بسط یافتن، درک کردن، تکامل و پیشرفت است. بعد از جنگ جهانی دوم این واژه مترادف با نوسازی، رشد، صنعتی شدن و برای تعبیرات و اصطلاحات مشابه به کار می‌رفت.

«توسعه جریانی چند بعدی است که مستلزم تغییرات اساسی در ساخت اجتماعی، طرز تلقی عامه مردم و نهادهای ملی و نیز تسریع رشد اقتصادی، کاهش نابرابری و ریشه‌کن کردن فقر مطلق مردم است. توسعه در اصل باید نشان دهد که مجموعه نظام اجتماعی، هماهنگ با

^۴ از سال ۱۳۸۵ با نظر فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی به جای واژه «سازمان غیردولتی» وارد زبان فارسی شد.

^۵ Development

نیازهای متنوع اساسی و خواسته‌های افراد و گروه‌های اجتماعی در داخل نظام، از حالت نامطلوب زندگی گذشته خارج شده و به سوی وضع یا حالتی که از نظر مادی و معنوی بهتر است، سوق یابد» (تودارو^۶، ۱۹۸۷).

در واقع می‌توان گفت که اهداف توسعه نمی‌تواند تنها اقتصادی و بالا بردن نرخ رشد تولید ناخالص ملی و درآمد سرانه باشد، بلکه توسعه فرایندی از تحول و دگرگونی است که نه تنها در زمینه اقتصادی، بلکه در زمینه سیستم اجتماعی، سازمان سیاسی و بالاخره ضوابطی که رفتار انسانی را در جامعه رهبری می‌کند نیز اثر می‌گذارد. توسعه فرایندی است که متضمن تغییرات مداوم در تمام عرصه‌های زندگی انسانی، اعم از مادی و معنوی و بهبود بنیان‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی است که انسان در این فرایند، آزادانه به حیاتی توأم با عزت‌نفس و اتکای به خویش، در محدوده‌ای پذیرفته شده، نایل می‌شود (خبرگزاری مهر، ۱۳۸۷).

۱-۹-۳) ورزش

ورزش به معنای ورزیدن و مهارت یافتن که تعاریف مختلفی از آن شده است. در واقع ورزش به «همه اشکال فعالیت بدنی که به صورت مشارکت سازمان یافته یا تصادفی برای بروز یا بهبود زیندگی جسم و آسایش روان، ایجاد روابط اجتماعی یا دستیابی به نتایج در جریان رقابت در همه سطوح، انجام می‌شود» اتلاق می‌گردد (کنسول اروپا، ۱۹۹۹). در تعریفی دیگر ورزش به عنوان «فعالیت انسانی که نیازمند به اعمال توانایی و یا مهارت جسمانی برای دستیابی به نتیجه است و بر حسب ماهیت خود رقابت‌مند است» تعریف شده است (کمیسون ورزش‌های استرالیا، ۱۹۹۹).

۱-۹-۴) ورزش همگانی

ورزش همگانی به فعالیت‌های تربیت بدنی و ورزشی آحاد جامعه اطلاق می‌گردد که به طور منظم، توسط فرد یا گروه‌های رسمی و غیررسمی، برای رفع نیازهای جسمی و روانی و با هدف تأمین سلامت و نشاط افراد و بهبود روابط اجتماعی آنان به صورت آگاهانه صورت می‌گیرد (سند راهبردی، ۱۳۸۲).

۱-۹-۵) ورزش تعلیم و تربیتی

ورزشی است که از طریق آن فرد در قالب خانواده و یا نهادهای رسمی آموزشی، به صورت آگاهانه در دوره‌هایی خاص، مهارت‌های ورزشی را فرا می‌گیرد، به گونه‌ای که به نقش و ارزش این فرایند در سلامت جسمی و روحی و موفقیت در زندگی نیز پی ببرد (سند راهبردی، ۱۳۸۲). به زبان دیگر می‌توان گفت که بُعد ورزش تعلیم و تربیتی به تربیت افراد از طریق فعالیت‌های بدنی و ورزشی تأکید دارد.

۱-۹-۶) ورزش حرفه‌ای

ورزش حرفه‌ای عبارت است از فعالیت‌های ورزشی و سازمان یافته‌ای که به صورت رتبه‌مند و هدفمند، به منظور کسب درآمد برای توسعه ارزش‌های اقتصادی و اجتماعی انجام می‌شود (آزاد، ۱۳۸۱). فعالیت‌هایی که در این حوزه قرار می‌گیرند اقداماتی از جمله باشگاه‌داری، فروش ورزشکاران و مواردی از این دست را شامل می‌شود.

۱-۹-۷) ورزش قهرمانی

^۶ Michel Toudaro

^۷ Sport

ورزش قهرمانی عبارت است از بازی‌ها و ورزش‌های رقابتی سازمان یافته که با توجه به قوانین و مقررات خاص برای ارتقای رکوردهای ورزشی و کسب رتبه یا مدال انجام می‌شود (آزاد، ۱۳۷۶). در واقع در بُعد ورزش قهرمانی، ورزش به مثابه ابزاری برای کسب افتخارات ملی و بین‌المللی مورد توجه قرار می‌گیرد.